

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ УТВОРЕНЬ ЯК ОБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В АПК

Постановка проблеми. Комплексне багаторівневе управління з орієнтацією на стратегічне планування зміцнює підґрунтя сталого розвитку підприємств у сучасному економічному середовищі. Власне на базі такого менеджменту підприємства мають можливість враховувати поточні та перспективні чинники ведення бізнесу, приймати рішення щодо оптимізації бізнес-процесів, адекватно вирішувати організаційні суперечності тощо.

Логістична складова в управлінській діяльності є одним із важливих напрямків забезпечення конкурентоспроможності в підприємницькій діяльності. Ефективність логістичних рішень розглядається поруч з ефективністю господарської діяльності взагалі. Сьогодні в галузі управління бізнесом намагаються розширити сфери застосування логістичних підходів. В економіках багатьох країн різні логістичні мережі та ланцюги формуються на інноваційних засадах.

Сучасні дослідження логістики, як економічної науки, здійснюються в різних напрямках. Аналітична, технологічна (інформаційна), маркетингова та інтегрована парадигми є основними підходами до логістики як теоретично-прикладної галузі наукового пошуку. При цьому не втрачає актуальності поглиблення дослідження категорійного апарату, видової різноманітності та структурно-ієрархічної побудови багатьох об'єктів логістичного управління. Певною мірою це стосується й логістики агропромислового комплексу, яка має власні галузеві особливості.

Аналіз останніх досліджень. Значна увага вітчизняних та іноземних науковців зосереджена на опрацюванні теоретично-концептуальних аспектів загальнологістичної діяльності організацій. Цим проблемам присвячені праці В. Г. Алькеми, Д. Бауерсокса, А. М. Гаджинського, В. Л. Дикань, Д. Клоса, Є. В. Крикавського, Р. Р. Ларіної, М. А. Окландера, В. І. Сергєєва, В. В. Смирчинського, В. М. Стаханова, А. М. Роднікова та ін [1 — 7].

В окремих публікаціях з логістики автори використовують таке поняття як „логістичне утворення”. При цьому деякі науковці використовують цю категорію, не розкриваючи її змістовного навантаження, інші — пропонують вживати її в якості узагальненого чи термінологічного позначення певних об'єктів логістики.

Зокрема, такі вчені як Л. М. Гурч, А. Г. Кальченко, В. М. Кислий, О. М. Тридід та інші, як логістичні утворення, розглядають логістичні канали та ланцюги. Окремі дослідники до цієї категорії відносять логістичні центри, логістичну інфраструктуру, логістичні інтеграції, логістичні інформаційні системи тощо [8 — 11].

У наукових працях В. Г. Алькеми зустрічається поглиблене дослідження загальної ієрархії і класифікації логістичних утворень, а також їх сутності переважно на мікрологістичному рівні [1, 12].

Разом з тим багато питань, що пов'язані із визначенням сутності та класифікації логістичних утворень розкриваються за допомогою різних підходів і є недостатньо опрацьованими, або дискусійними. Це ж стосується й особливостей логістичних формувань у сфері АПК. Тому існує об'єктивна необхідність подальшого поглиблення досліджень для вирішення цих наукових проблем.

Мета статті. Основною метою стало дослідження загального змістовного навантаження та видової різноманітності сучасних логістичних утворень, а також їхніх особливостей у системі аграрного підприємства.

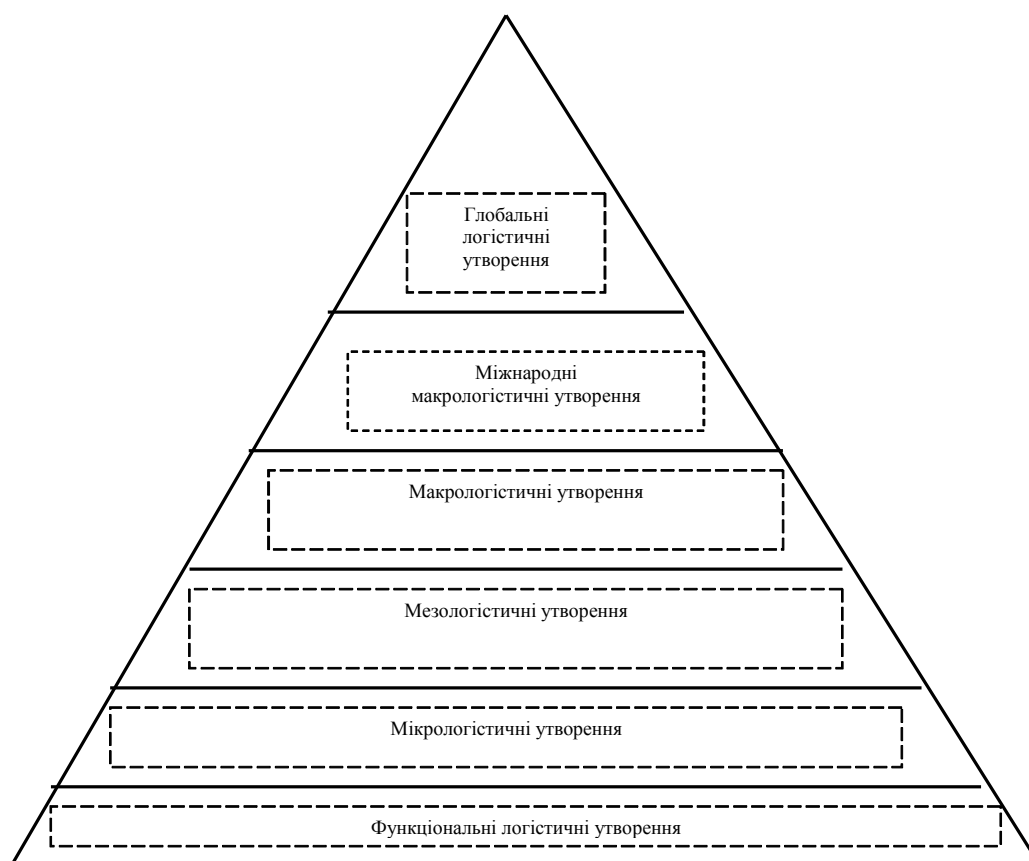
Результати. У загальному розумінні, термін „утворення” — це виникнення чогось в результаті людської діяльності [13, с. 779].

Зокрема до логістичних утворень відносять різні об'єкти в бізнесі, які мають логістичну природу створення (походження) — логістичні канали, ланцюги, центри, інтеграції тощо. [8, с. 86 — 87; 9, с. 21; 10, с. 36 — 38].

Крім того логістичні утворення ідентифікуються, як спеціалізовані суб'єкти, на різних ієрархічних рівнях (рис. 1).

У якості логістичних утворень на мікрологістичному рівні розглядають суб'єкти господарської діяльності або декілька функціонально, інституційно, територіально або інтеграційно об'єднаних логістичними потоками суб'єктів, які мають потенціал розвитку та задіяні в процесах просування цінності для споживача, функціонуючи на засадах сучасної концепції логістики [12].

Поняття „утворення” в теорії логістики має своє місце й може використовуватися як відносно окремих логістичних систем, так і узагальненої ідентифі-



Джерело: [12]

Рис. 1. Ієрархічні рівні логістичних утворень

кації суб'єктів, які спеціалізуються на здійсненні певних логістичних функцій на різних ієрархічних рівнях. Зокрема організація як суб'єкт певного виду діяльності — це обов'язково утворення, тоді як утворення — це не лише організація. Але для уникнення суперечностей та протиставлень потрібно уточнити поняття „логістичне утворення” не лише на рівні суб'єкту господарської діяльності, а й в загальному розумінні.

На наш погляд, логістичне утворення (у загальному розумінні) — це утворення, що має логістичну природу виникнення (походження). Логістичне утворення (у загальному розумінні) — це також спеціалізоване утворення, що орієнтоване на здійснення конкретної логістичної функції, або ж утворення, де логістична система є основною, а не забезпечуючою (допоміжною).

Відповідно тоді логістичними утвореннями є і логістичні провайдери, і регіональні логістичні кластери, а також логістичні мережі, центри, ланцюги, канали тощо.

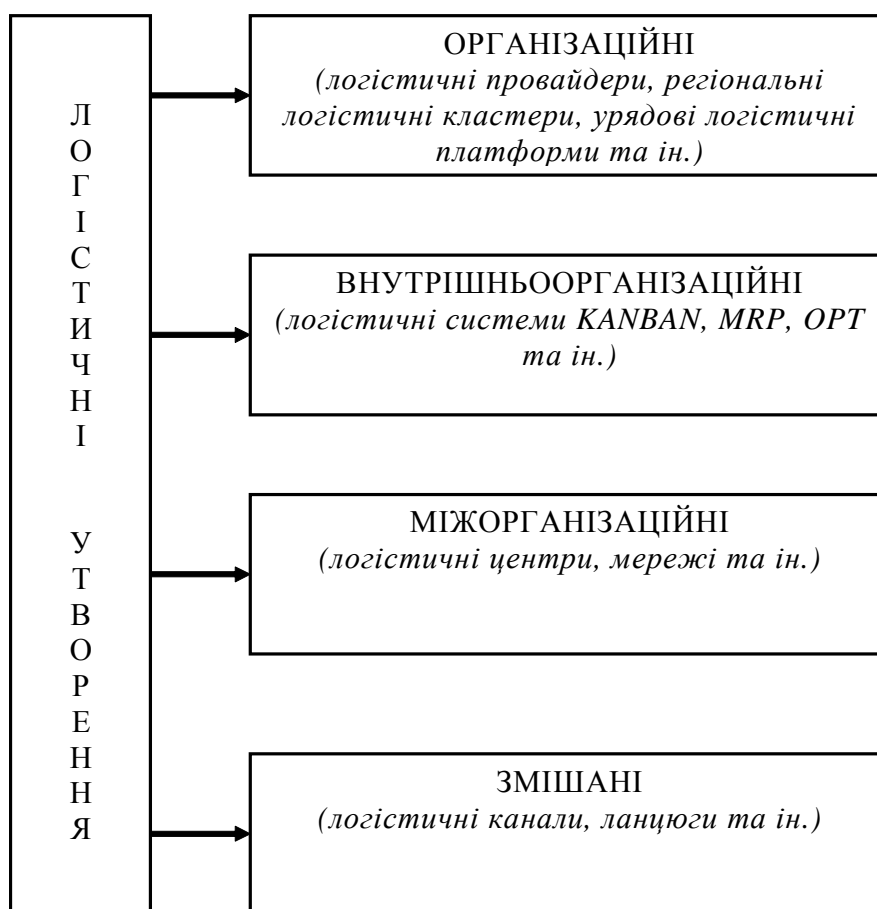
Логістичний провайдер — це компанія, яка виконує частину або весь комплекс логістики для свого клієнта. До чотирьох основних логістичних функцій

належить: транспортування, складування та вантажо-переробка, оброблення замовлень, управління запасами. Послуги логістичних провайдерів спрямовані на загальне управління транспортуванням і зберіганням вантажів. Галузь роботи логістичних провайдерів називають контрактною логістикою. Контрактна логістика — це підхід у бізнесовій логістиці, який передбачає, замість самостійного виконання логістичних функцій, передачу цих функцій зовнішній організації, логістичному провайдеру [14].

У той же час до логістичних утворень не можуть бути віднесені ті утворення, у яких логістична система є не основною, а забезпечуючою (допоміжною). Це стосується підприємств, які самостійно формують такі логістичні процеси як постачання, зберігання, збут, переробка, утилізація відходів тощо. Їх найчастіше ідентифікують як виробничі утворення. Відповідно банк є фінансовим утворенням, а рекламне агентство — маркетинговим і т. ін.

Поняття „логістичне утворення”, якщо мова йде про суб'єкт господарської діяльності, як правило, є ширшим за поняття „логістична система”.

На думку В. Г. Алькеми, принциповою відмінністю



Джерело: власна розробка

Рис. 2. Класифікація логістичних утворень за ознакою відношення до організації будь-якого ієрархічного рівня

логістичного утворення від логістичної системи є наявність всіх необхідних для функціонування й розвитку підсистем економічної системи суб'єкта господарської діяльності. Логістична система є об'єктом управління, а логістичне утворення суб'єктом [12].

Погоджуючись із зазначеною принциповою відмінністю в спеціалізованому логістичному формуванні, вважаємо, що логістичне утворення не є суб'єктом управління. Воно, як і логістична система, є об'єктом управління, оскільки суб'єктом у менеджменті виступає посадова особа або (колегіальний) колективний орган. Певною мірою логістичну систему тут варто розглядати як підоб'єкт управління в логістичному утворенні.

Але у виробничих організаціях, які самостійно формують процеси постачання, складування, управління виробництвом, транспортування, переробки, збуту тощо, логістичні системи можуть співпадати із поняттям „логістичне утворення”. З одного боку, будь-яке логістичне утворення існує у формі логістичної системи, з іншого, — логістична система є одним із утворень, що має логістичну природу виникнення (створення).

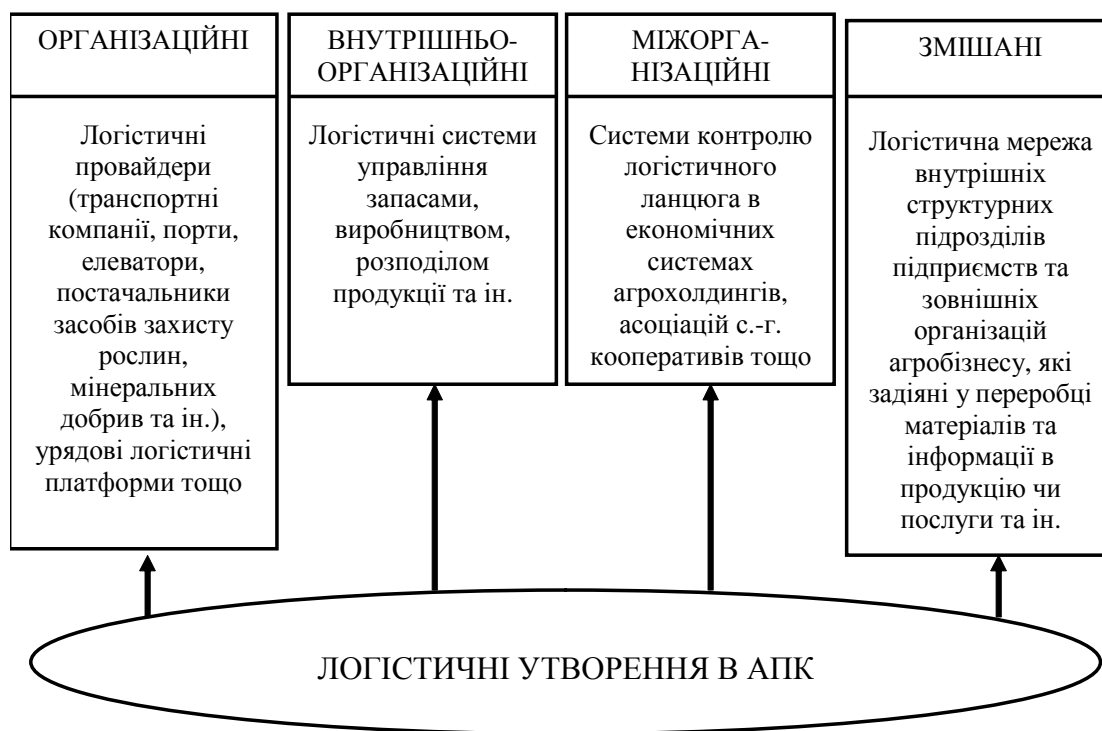
Тому доцільно поглиблювати класифікацію логістичних утворень за ознакою відношення до організації будь-якого ієрархічного рівня й додатково виокремлювати такі їх види як організаційні, внутрішньо-організаційні, міжорганізаційні та змішані (рис. 2).

Отже, принципова відмінність між поняттями „логістична система” та „логістичне утворення” може зустрічатися лише в організаційних логістичних утвореннях, коли логістична система є складовою економічної системи спеціалізованого логістичного формування.

Агропромисловий комплекс України є міжгалузевим утворенням, що включає сільське господарство та інші супутні галузі економіки. У сфері аграрного бізнесу логістичні утворення також підлягають аналогічній класифікації (рис. 3).

АПК являє собою сукупність різних логістичних систем, які функціонують на окремих етапах ланцюга формування цінності аграрної продукції (логістичного ланцюга).

У сучасних дослідженнях з логістичного управління зустрічаємо дуже багато визначень поняття „логістична система”. Одним із найцитованіших є пояс-



Джерело: власна розробка

Рис. 3. Види логістичних утворень в АПК за ознакою відношення до організації будь-якого ієрархічного рівня

нення змісту цієї категорії російським вченим В. І. Сергеевим: „З позицій бізнесу „Логістична система — це складна організаційно завершена (структурована) економічна система, яка складається із взаємопов’язаних в єдиному процесі управління матеріальними і супутніми їм потоками елементів-ланок, сукупність яких, межі і задачі функціонування об’єднані внутрішніми цілями організації бізнесу і (або) зовнішніми цілями” [4, с. 52].

Згідно з визначенням проф. М. А. Окландера „Логістична система — це організаційно-управлінський механізм, що пов’язаний із досягненням потрібного рівня інтеграції логістичних функцій за рахунок організаційних перетворень у структурі управління (підрозділ логістики) та впровадженням управлінських процедур (операційних систем), основою яких є планування постачання, підтримки виробництва і фізичного розподілу як єдиного матеріального потоку” [3].

Згідно з термінологічним словником А. М. Роднікова „Логістична система — це адаптивна система зі зворотним зв’язком, що виконує ті чи інші логістичні функції і логістичні операції та, як правило, складається з декількох підсистем, а також має розвинуті зв’язки із зовнішнім середовищем [7, с. 91]”.

У той же час логістична система включає й сукупність дій учасників логістичного ланцюга (підприємств-виробників, транспортних, торговельних

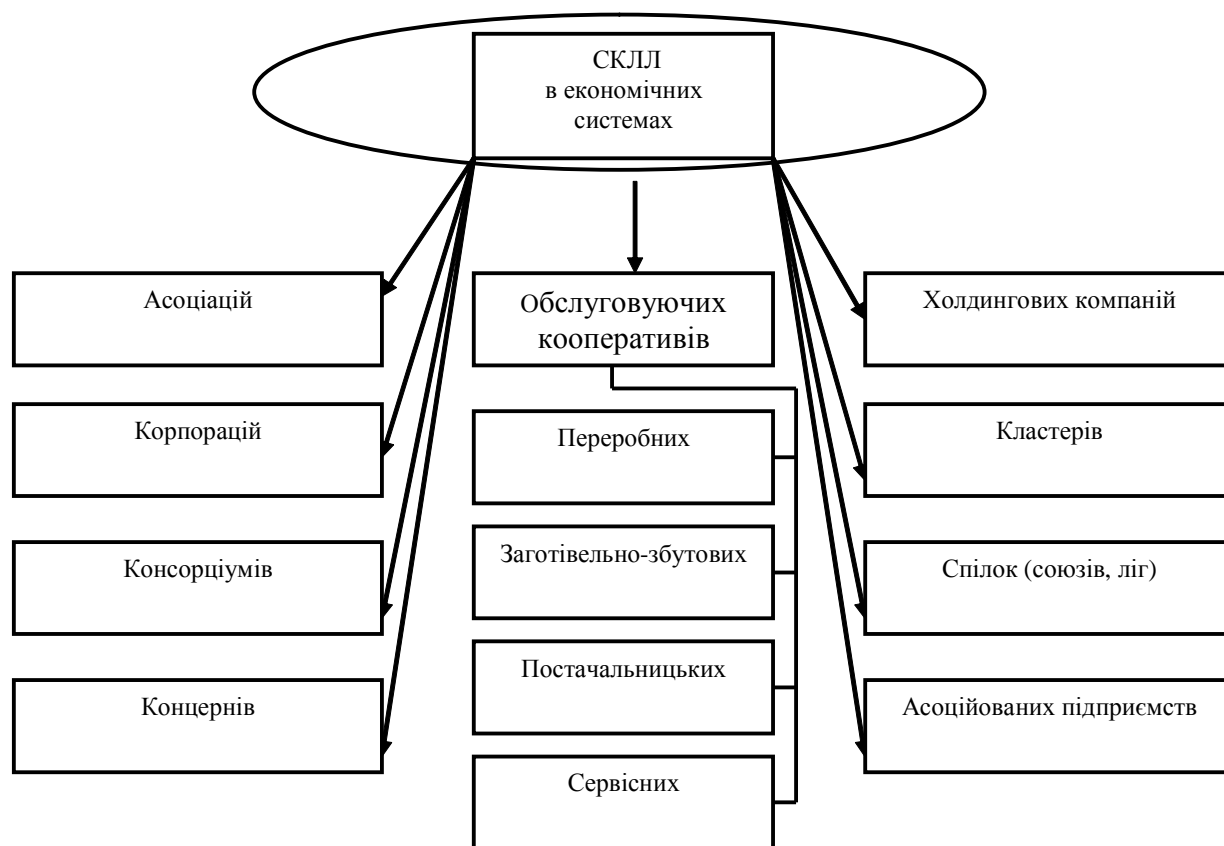
організацій та ін.), які побудовані таким чином, щоб виконувалися основні завдання логістики [14].

Кожне із цих визначень зі свого боку розкриває змістовне наповнення поняття „логістична система”. Але, на наш погляд, сутність цієї категорії необхідно розглядати скрізь призму ланцюга створення цінності продукції [15, с. 4 — 6].

Агрологістична система — це економічна система, що є сукупністю взаємопов’язаних основних і допоміжних логістичних процесів та потоків агробізнесу в ланцюгу створення цінності продукції, роботи чи послуги, метою здійснення яких є забезпечення задоволення зовнішніх потреб споживачів і внутрішніх потреб сільськогосподарського виробництва з необхідною інтенсивністю та оптимальними логістичними витратами.

У межах економічних систем підприємств АПК інтегруються різні логістичні системи. Суб’єкти господарської діяльності в агробізнесі можуть прагнути до об’єднання агрологістичних систем у будь-яких 2-х чи більше напрямках.

Агрологістичні системи формуються як внутрішньоорганізаційні, міжорганізаційні та змішані логістичні утворення, в окремих випадках — у складі організаційних логістичних утворень. Інтеграція в аграрному підприємстві здійснюється з метою контролю логістичних ланцюгів через створення для цього різних систем.



Джерело: власна розробка на основі [16, 17]

Рис. 4. Основні системи контролю логістичного ланцюга в агробізнесі

Логістичний ланцюг (ланцюг створення цінності продукції) є множиною ланок логістичної системи, яка лінійно упорядкована за матеріальними (інформаційними, фінансовими) потоками з метою аналізу або синтезу певного набору логістичних активностей і (або) витрат [5, с. 53].

Система контролю логістичного ланцюга (СКЛЛ) — це організаційне або міжорганізаційне логістичне утворення, що забезпечує повний або частковий контроль (моніторинг) ланцюга створення вартості продукції.

При цьому контроль логістичного ланцюга в АПК здійснюється через економічні системи різних організаційних форм (рис. 4).

Міжорганізаційні логістичні утвореннями в АПК є вертикально інтегрованими й можуть бути корпоративними або договірними.

У корпоративних — послідовні етапи виробництва й розподілу об'єднуються в межах одноосібного володіння, а в договірних — незалежні організації об'єднуються через договірні відносини з метою досягнення кращих економічних результатів у спільній взаємодії порівняно з індивідуальним підходом.

Висновки. У загальному розумінні, логістичним

утворенням є те, що має логістичну природу виникнення або походження. Категорія „логістичне утворення” може вживатися і відносно окремих логістичних систем (ланцюгів, мереж, центрів тощо), і спеціалізованих організаційних формувань (провайдерів, кластерів, платформ тощо). Логістична система в останніх є основною, а не забезпечуючою чи допоміжною. Такі утворення не є суб'єктами управління, а як і будь-які логістичні системи — об'єктами управління.

Доцільно розрізняти логістичні утворення за ознакою відношення до організації будь-якого ієрархічного рівня й виділяти їхні організаційні, внутрішньо-організаційні, міжорганізаційні та змішані види. Така ж класифікація має місце й у сфері АПК. Принципова відмінність між логістичними системами та утвореннями може існувати лише тоді, коли логістична система виступає складовою економічної системи в організаційному логістичному формуванні. В інших випадках ці поняття можуть співпадати.

У межах економічних систем підприємств АПК інтегруються різні логістичні системи. Агрологістичні системи функціонують як складові організаційних логістичних утворень, так і як окремі міжорганізаційні,

внутрішньоорганізаційні та змішані логістичні утворення. Логістична інтеграція в аграрному бізнесі з метою контролю ланцюгів створення вартості продукції здійснюється за допомогою економічних систем різних організаційних форм.

Література

1. **Алькема В. Г.** Система економічної безпеки логістичних утворень : монографія / В. Г. Алькема. — К. : Дорадо-Друк, 2011. — 470 с. 2. **Гаджинський А. М.** Логістика : учебник / А. М. Гаджинский. — М. : ИТК „Дашков и К”, 2005. — 432 с. 3. **Дикань В. Л.** Основи логістичної інтеграції при формуванні логістичних систем [Електронний ресурс] / В. Л. Дикань, Я. М. Панчишин // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2009. — № 26. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2009_26/09_dvldpr.pdf. 4. **Сергеев В. И.** Логістика в бизнесе : учебник / В. И. Сергеев. — М. : ИНФРА-М, 2001. — 608 с. 5. **Смирчинський В. В.** Логістичний менеджмент державних закупівель. Теоретико-правовий та методологічний аспект / В. В. Смирчинський. — Тернопіль : Карт-бланш, 2004. — 390 с. 6. **Стаханов В. Н.** Теоретические основы логистики / В. Н. Стаханов, В. Б. Украинцев. — Ростов н/Д : Феникс, 2001. — 160 с. 7. **Родников А. Н.** Логістика : терминолог. слов. / А. Н. Родников. — М. : Экономика, 1995. — 252 с. 8. **Гурч Л. М.** Логістика : навч. посіб. / Л. М. Гурч. — К. : ДП „Видавничий дім „Персонал”, 2008. — 560 с. 9. **Кальченко А. Г.** Логістика : підручник / А. Г. Кальченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 284 с. 10. **Кислий В. М.** Логістика: теорія та практика : навч. посіб. / В. М. Кислий, О. А. Біловодська, О. М. Олефіренко, О. М. Смоляник. — К. : ЦУЛ, 2010. — 360 с. 11. **Тридід О. М.** Логістика : навч. посіб. / О. М. Тридід, Г. М. Назаренко, С. В. Мішина, І. І. Борисенко. — К. : Знання, 2008. — 566 с. 12. **Алькема В. Г.** Логістичне утворення як суб'єкт економічної безпеки / В. Г. Алькема // Економічні науки. Серія „Економіка та менеджмент” : Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. — Випуск 7 (26). Частина 4. — Луцьк, 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : / http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_em/2010_7_4/1.pdf. 13. **Кунч З. Й.** Універсальний словник української мови / З. Й. Кунч. — Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2007. — 848 с. 14. **Вікіпедія** — вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу : / <http://ru.wikipedia.org/Логистика>. 15. **Сивак Р. Б.** Управління ланцюгами створення цінності продукту: логістичний підхід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами” /

Р. Б. Сивак. — Тернопіль, 2008. — 22 с. 16. **Господарський** кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : / <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>. 17. **Закон** України „Про сільськогосподарську кооперацію” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=469%2F97-%E2%F0>

Величко О. П. Сутність і класифікація логістичних утворень як об'єктів управління та їх особливості в АПК

У статті досліджено зміст та видову різноманітність логістичних утворень. Подано авторське визначення сутності логістичних утворень та запропоновано їхню класифікацію за ознакою відношення до організації. Уведено поняття „система контролю логістичного ланцюга” та узагальнено види логістичних утворень і систем контролю логістичного ланцюга в АПК.

Ключові слова: логістичне утворення, класифікація, агрологістична система, системи контролю, логістичний ланцюг, АПК.

Величко А. П. Сущность и классификация логистических образований как объектов управления и их особенности в АПК

В статье исследованы содержание и видовая разнообразность логистических образований. Приводится авторское определение сущности логистических образований и предложена их классификация по признаку отношения к организации. Введено понятие „система контроля логистической цепи” и обобщены виды логистических образований и систем контроля логистической цепи в АПК.

Ключевые слова: логистические образования, классификация, агрологистическая система, системы контроля, логистическая цепь, АПК.

Velichko O. P. Essence and classification of logistic formations as objects of control and their peculiarities in the AIC

Contents and type versatility of logistic formations have been studied in the article. Author's definition of essence of logistic formations has been provided and the classification has been suggested concerning the relation to the organization. Contents of category “systems of control over the logistic chain” have been grounded and types of logistic formations and systems of control over the logistic chain in AIC have been generalized.

Key words: logistic formation, classification, agrilogistic system, systems of control, logistic chain, AIC.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2011
Прийнято до друку 24.02.2012